

HÁROMSZOR — LENINNEL

Idősebb, zömök ember ballag komótosan az úton, Békéscsaba külvárosában. Göcsörtös botja kicsiket koppan a járdaköveken. Meg-megáll pillanatra. Belemereng a szeptemberi ragyogásba...

*

1920 szeptembere... „Szobotnyik”: rohammunka Moszkva egyik rongált állomásán...

Pepó András internacionalista, a Bolsevik Párt ekipasztuszi szervezetének vezetőségi tagja, a Kun Béla nevét viselő pártiskola hallgatója fürge mozgású szomszédját figyeli.

Termetre egyforma véle: zömök — s ruhája kopottas. Hanem az inge gallérja, nyakkendője pedáns, akár egy tanáremberé... Deszkát cipel. Válla kissé megörböd a deszka súlya alatt, de léptei gyorsak, határozottak. Bírja a terhet...

Bírja a *Terhet* — az emberiség, a kétkeziek milliónak minden terhét-gondját...

Pepó András internacionalista iparkodik mögé húzódni akkor is, amikor a munka jutalmául élelmet osztanak. Két kockacukrot s darab kenyeret nyomnak a zömök tanárforma ember kezébe is — akárcsak társaiéba. Félrehúzódik, az uzsonnát elkölteni, s mielőtt megropogtatná a szájába vett kockacukrot, s harapna hozzá a kenyérből, simléderes sipháját a fejbűbjára billenti keze fejével. Elődomborodik boltozatos homloka.

„Homloka ráncában az emberiség... Hatalmas homlok, hatalmas ész” — éneklí Róla a költő. Róla — a munkásemberek szemefényéről —, a világot megrengető forradalom atyjáról, irányító lángelméjéről — Lenin elvtársról.

*

Idősebb, zömök ember ballag az úton. Az Ady utcából a szomszédos Nagyváradi utcába tart, apámhoz. Apámék gyepes udvarán vesszőből font karosszékekkel kínálják meg. Ahogyan beléereszkedik, hogy kifújja magát, fürkészve nézem az arcát. Magas homlokát, összehúzott, figyelő szemét, deres bajuszkája alatt a keményvonalú, erélyről s elszántságról tanúskodó száját, amint hibátlan magyarsággal, szabatos mondatfűzéssel sorjázza az emlékező szavakat.

— 1920 októberében, amikor már egymás után való két napon — szombaton és vasárnap — rohammunkáztunk hétvégén, megint Lenin mellé kerültem egy mozdonygyári műhelyben...

A Leninnel való találkozásokon túl elsősorban Ligeti Károlyra, a mártír költőforradalmárra, a vele töltött napokra emlékezik legszívesebben András bácsi. Ligetire, aki súlyosan sebesült volt, úgy kinozták, ütötték-verték vadállati szadizmussal a fehérhóhérok. A lángelelkű, rendíthetetlen meggyőződésű bolsevikre, akiknek volt lelkiereje arra is, hogy agyongyötörten optimista, buzdító sorokat vessen papírra:

*„Míg lelketekben egy szikra tűz fog égni,
Addig mindig előre, vörös magyarok!
S az eredményt ti is el fogjátok érni,
En is elérem — habár meghalok.”*

...Pepó András bácsi s apám azokra a „vörös magyarokra” is emlékezik most el-elrövedő tekintettel, lassú, megfontolt szóval, akik hazai földön voltak társaik az eszmében s harcban — és akik már nem ülhetnek köztük. Akiktől néhány éve el kellett búcsúzniuk: Huszár Mátyás bácsira, Bohus Pali bácsira, s a többiekre terelődik az emlékező szó...

*

Rájuk már magam is emlékezhetem... Könnyes szemmel s hálás lélekkel. Meg is írtam már párszor, micsoda iskolám volt az a jó néhány nyári hét, melyet kétkeziek, apám osztályosai között töltöttem suhanckorba hajló gyerekként, uradalmi építómunkákon. S azt is, micsoda úsan termő mesefa nőtt a munkabafaradt ácsok, kőművesek ajkáról, mielőtt a napi robotot követő álomba hullottunk volna. Különös, fojtott hangú visszaemlékezések sokasodtak a sötétben — rendőrrattakról, véres tüntetésekről, a 19-es proletárdiktatúra egy-egy szívszorítóan szép percéről, vidám s szilaj vöröskatonáskodásról, szomorú romániai hadifogoly-élményekről...

Emlékszem, mindig akadtak a munkástársak között, akik a hallgatózó pusztai csendjében spicililábak nesztét vélték felfedezni ilyenkor, s ijedten pisszegték volna csendre a bátrabbakat — ha lehetett volna... S bár a munkáseszmékről nagyon

sokáig halvány sejtelmem sem volt — s bár nagyon féltem a csendőröktől, mert kénytelen-kelletlen végignéztém jó néhányszor, ahogyan a csendőrlaktanya udvarán embereket nyúznak nyomorékká —, a pusztai sötétben mégis a *bátrabbaknak* adtam igazat a szívem mélyén. S bár természetből fogvást a félénkebb legénykéek közé tartoztam, azokon a legendát-idéző éjszakákon nagyon-nagyon bátornak s erősnek éreztem és hittem magam, s számtalanszor álmodtam arról, hogy Bohus Pali bácsi vagy Huszár Mátyás bácsi oldalán a cseh burzsujok csapatait rohamozom Tokaj táján, és Sátoraljaújhely, Kassa, Eperjes vonalán egészen Bártfáig kergetjük őket veszett, szívfullasztó hajszában, mi, vöröstüzek...

Ezek az idős kétékeziek — András bácsi és apám barátai — soha semmire nem voltak olyan büszkéek, mint a vöröskatonáskodásra, s semmit nem ejtettek ki ajkukon oly áhitattal, oly szívből jövő, mesterkéletlen lelkesedéssel, mint Lenin nevét. Persze, amint ősztől tovább diákoskodtam, messze kerülve apám társaitól, nyilván elfakult Lenin neve, s a forradalmak lángbetűs története helyett nemegyszer túlvilági ködképek és fantomok felé sodródtam...

Nem is lett belőlem hős, a vöröskatonák méltó utóda, csupán valamiféle indulatos, roppant romantikus náciellenesség jutottam el a háború utolsó esztendeiben. Némi sejtetem azért mindig szunnyadt bennem arról, hogy nem ártana jobban megismerkednem Lenin nevével, s talán — az „ellenséges” rádiót hallgató barátaimhoz csatlakozva — azt is remélgettem már legutóbb, hogy az *igazi szépség, emberség, boldogság lehetősége az Ő nevét hordozó „ellenség” kezében rejtetik.*

S de felejthetetlenül gyönyörű is volt — a füst és korom hazájában — nekikezdeni az építésnek, fiatal erővel s soha nem tapasztalt rajongással, tollat ragadni a munkások és parasztek jobb holnapjáért, megénekelni a karóverő parasztek boldogságát, az úrrend nincstelen koldusainak hongfoglalását, átélni a kollektívizálás soha vissza nem térően mámoros napjait — s betegségtől nyüzottan és nyűgözötten is egyre örülni a kétékeziek előbbretörésének...

Fölösleges szépítgetni — s tagadni a megrendítő politikai buktatók kudarcait, s az olykori zűrzavar tekervényes útját —, de nagyon-nagyon vannak s végzetesen elfogultnak kell lenni ahhoz, hogy tagadja bárki is: ezen az annak előtte istenverte Duna-Tisza tájon soha nem látott távlatok nyíltak az alkotó, munkálkodni nem rest emberek előtt, s az annak előtte porig alázott kétékeziek milliói végképp a Nap felé emelték arcukat — és soha többé nem akarják az odvas sötétség felé visszahajtani...

Persze, mindnyájan rádöbbenhettünk arra is, hogy a Boldogság nem az a bizonyos, nesztelenül közlekedő, lenge kékmadár, melyet egykönnyen magunkhoz szoríthatunk tulajdonunkként. De nem is várja egyetlen jószándékú polgártársunk sem szájtátin, hogy sült galambként repüljön a szájába minden földi jó, anélkül, hogy azt megküzdötte volna. Nem tunya és bávátag nemzedék a miénk, hanem bátor és elszánt, s bizony, foggal-körömmel is kész és képes megvédeni, amit eddig megszerezhetett a boldogságból, s nem lankad, amíg nem jut teljesen a birtokába annak... S a boldogságért vívott küzdelemben mindig erősítő példa nekünk a hősök élete — ahogyan meg is énekelte ezt prófétikus szavakkal Ligeti Károly:

*„Mi is ott leszünk a végső csatában;
Én és a többi vörös magyarok,
Kik elhunytunk — de a vörös szabadságnak
Újra életet Ti, Ti adjatok.”*

*

Harmadszor is összehozta a sors Leninnel Pepó András bácsit: a Vörös Hadsereg részére küldött adományok csoportosításánál, a moszkvai nagyzalogházban. Akkor még szót is válthattak Vele. Kijelentette, hogy nagyon bízik a magyar internacionalisták itthoni, magyarországi helytállásában is.

— Ha hazakerülnek, elvtársak, csak olyat ígérjenek népüknek, munkatársaiknak, amit feltétlenül teljesíteni tudnak — figyelmeztette őket Lenin.

*

Idősebb, zömök ember ballag hazafelé az úton, Csaba külterületén. Nyolcvanötödik esztendejét taposó férfi. Olykor meg-megpihen már, botjára támaszkodva a nagy idejű ember. Hiszen lábai nem azok a friss léptű lábak már, melyek hajdan Omszk táján masíroztak. Hanem az értelme s a szíve töretlen még az ősz forradalmárnak — s úgy érzem, boldogan hordja a nagy idők ragyogó emlékeit. Hogyan is ne lenne boldog s elégedett, hisz huszonekét esztendő óta mind a mai napig azok sorában küzdhetett, akik „újra életet adtak a vörös szabadságnak.”

DÉR ENDRE